

Beleid Renovatie Laanbomen

Groen is belangrijk

Groen brengt mensen aantoonbaar tot rust. Onderzoek, eind 2008 gepubliceerd in 'The Lancet', heeft uitgewezen dat een park, bos of andere groene ruimte in de nabije leefomgeving een meetbaar verschil maakt in de gezondheid van mensen. Vooral hart- en vaatziekten ondervinden een positief effect, misschien doordat mensen in een groene omgeving aantoonbaar minder last van stress hebben en meer bewegen. Het effect van groen in de directe leefomgeving blijkt zelfs zo sterk te zijn dat het verschil in levensverwachting gerelateerd aan inkomen en sociale klasse, gehalveerd wordt op het moment dat mensen in de buurt van een park(je) wonen. Nederlands onderzoek wijst uit dat vooral psychische gezondheidsklachten afnemen in een groene woonomgeving. Recent is onderzoek afgesloten met als titel 'Vitamine G', waaraan onder andere Alterra heeft meegewerkt. Hieruit is gebleken dat bewoners van groene wijken minder vaak bij de huisarts komen met klachten als diabetes, astma en depressie.

Ook heeft groen een positief milieu-effect, onder meer op de hoeveelheid fijnstof in de lucht. Fijnstof wordt door bomen en met name door naaldbomen opgevangen en vastgelegd. Ook hiernaar wordt de laatste tijd veel onderzoek gedaan. Vast staat dat bomen een positieve invloed hebben op de opwarming van steden.

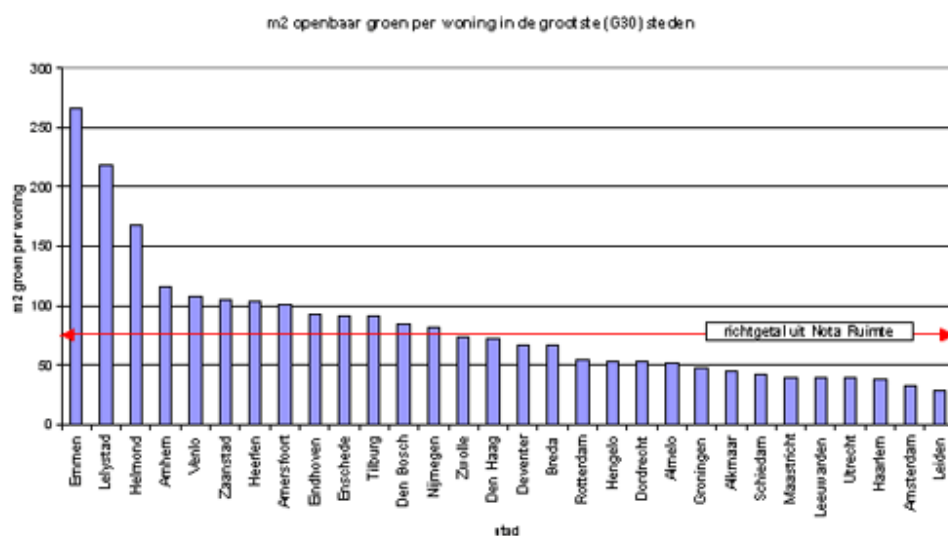
Laanbomen bevorderen de duurzaamheid van nieuwbouw en stadsuitbreiding door vergroting van de leefbaarheid en compensatie van verhard oppervlakte.

Tenslotte heeft de aanwezigheid van (openbaar) groen in de directe omgeving positieve effecten voor recreatie en werkgelegenheid en op de waarde van onroerend goed. Openbaar groen kan daarom worden beschouwd als een belangrijk en waardevol kapitaal van de gemeente.

Bloemendaal, een groene gemeente

De oppervlakte gemeentelijk openbaar groen in de gemeente Bloemendaal lijkt naar verhouding hoog: ongeveer 160 vierkante meter per woning. Dit terwijl de landelijke norm voor nieuwbouwwijken op grond van de 'Nota Ruimte' tegenwoordig vaak wordt gesteld op 75 vierkante meter 'gebruiksgroen' per woning.

Bij de term 'gebruiksgroen' moet worden gedacht aan groene aankleding van de directe woonomgeving: kleine parkjes, plantsoentjes, trapveldjes en speelplekjes. Groen dus waar de inwoners dagelijks plezier aan beleven. De nota ruimte houdt daarvoor een maximale afstand van 500 meter tot de woning aan, omdat dat de afstand is die mensen voor dagelijks gebruik willen afleggen. Ook moet het groen openbaar toegankelijk zijn, dus bijvoorbeeld volkstuinen en sportvelden mogen niet worden meegeteld. Als de extensief beheerde wegbermen en de bosparken buiten beschouwing worden gelaten is de hoeveelheid 'gebruiksgroen' in de openbare ruimte van Bloemendaal nog ongeveer 50 vierkante meter per woning. Deze hoeveelheid is niet riant. Het meeste groen dat Bloemendaal kenmerkt is niet in eigendom bij de gemeente, maar bij particuliere eigenaars, en daardoor niet vrij toegankelijk.

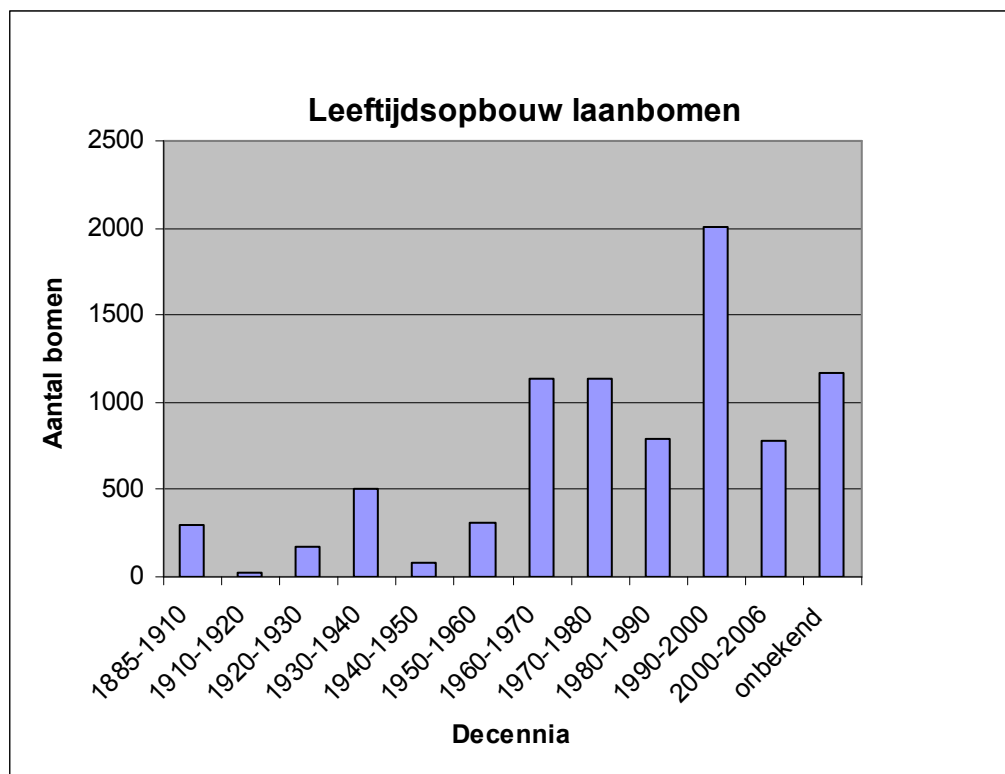

Laanbomen zijn belangrijk

Een beeldbepalend deel van het Bloemendaalse gebruiksgroen bestaat uit laanbomen. De laanbomen zijn de dragers van de lanenstructuur en van de beeldkwaliteit van Bloemendaal. De laanbomen staan dichtbij de woning en bepalen vaak het groene uitzicht van de Bloemendaalse burger.

In de gemeente Bloemendaal staan ongeveer 10.570 laanbomen. 8384 daarvan zijn voorzien van een transponder, waardoor ze een uniek nummer hebben met daaraan gekoppeld gegevens zoals boomsoort, leeftijd, vitaliteit en hun onderhoudsdossier. Vanuit het transponder-beheersysteem is een overzicht te maken van de gemiddelde leeftijd en de leeftijdsopbouw van het laanbomenbestand Bloemendaal-oud. (Het is nog niet mogelijk om dit voor heel Bloemendaal-nieuw in een tabel weer te geven, omdat de beheersystemen nog moeten worden geharmoniseerd).

Het totale bestand aan laanbomen in Bloemendaal omvat een vervangingswaarde van ongeveer € 8.000.000,- (8 miljoen euro gerekend met vervanging door jonge bomen). Om toekomstige investeringen gelijkmatig over de jaren te kunnen verdelen en achterstanden te voorkomen, is het van belang om een laanbomenbestand met een gelijkmatige leeftijdsopbouw te hebben.

Wat opvalt aan het bovenstaande overzicht is dat in Bloemendaal relatief veel bomen (ongeveer 293) staan van 100 jaar en ouder. Dit is voor een laanboom een zeer hoge leeftijd. Een standplaats in verharding is voor een boom onnatuurlijk, waardoor een laanboom veel last ondervindt bijvoorbeeld door verdichting van de ondergrond, zuurstof- en vochttekort, schade door het leggen van kabels en leidingen en aanrijtschade door verkeer. Ook gaat een wegverharding meestal tussen de 30 en 50 jaar mee, waarna de weg wordt gereconstrueerd en geherprofileerd en waarbij de bomen vaak sneuvelen. Er wordt wel eens gesteld dat voor elke boom die 100 jaar oud wordt, er ooit 100 jonge bomen geplant zijn, waarvan er dan eentje die hoge heeft leeftijd bereikt.

De meeste laanbomen in de Gemeente Bloemendaal zijn geplant na 1960. In totaal zijn er ongeveer 1400 bomen ouder dan 1960. Het aantal bomen dat in oorlogstijd is geplant ligt, zoals ook te verwachten is, laag. Na de oorlog is een redelijk constant gemiddeld aantal bomen geplant van ongeveer 117 bomen per jaar, met een uitschieter in de periode 1990-2000. Van 1165 bomen is de leeftijd niet bekend of nog niet ingevoerd (omdat ze bijvoorbeeld te jong zijn om een transponder te kunnen aanbrengen), deze bomen zijn om conclusies te kunnen trekken evenredig verdeeld over de decennia.

Uit het overzicht zou je voorzichtig de conclusie kunnen trekken dat het voor het instandhouden van een laanbomenbestand met een evenwichtige leeftijdsopbouw noodzakelijk is om elke 10 jaar minstens 1200 bomen te planten, dat wil zeggen 120 bomen per jaar. In de praktijk worden in Bloemendaal voornamelijk bomen geplant ter vervanging van dode bomen (kap- en rooilijst), en op plekken waar sprake is van reconstructie of nieuwbouw. Gemiddeld wordt het aantal van 120 per jaar wel gehaald.

Duurzaamheid van bomen

Uit het overzicht kan ook voorzichtig worden geconcludeerd dat een gemiddelde laanboom vanaf ongeveer 50 a 60 jaar aan vervanging toe begint te raken. Hoe lang een laanboom mee gaat is afhankelijk van de standplaats maar ook sterk afhankelijk van de boomsoort. Bomen kunnen worden ingedeeld op grond van hun hoogte:

- eerste grootte: bereikt in volwassen vorm 20-25 meter hoogte (of nog hoger)
- tweede grootte: bereikt in volwassen vorm 10-20 meter hoogte
- derde grootte: bereikt in volwassen vorm 5-10 meter hoogte

De verwachte levensduur van een boom van de derde grootte (sierpeer, sierappel, meidoorn, lijsterbes of kers) is gemiddeld ongeveer 25 jaar (met een enkele uitschieter tot 50/60 jaar). Daarbij is ons gebleken dat sierappels en -peren als laanboom in Bloemendaal slecht groeien. Dat blijkt ook uit de gegevens van de transponders: in Bloemendaal staat geen peer of appel als laanboom, ouder dan 10 jaar. Daarmee is een keuze voor een appel of peer als laanboom geen duurzame keuze.

Bomen van de eerste grootte worden het oudst. De bomen van meer dan honderd jaar oud bestaan dan ook uit deze soorten: eik, beuk, linde, iep, kastanje en plataan. Deze diep wortelende en gebiedseigen soorten zijn dan ook een betere investering bij het planten van nieuwe lanen dan de eerstgenoemde soorten. De soorten van de tweede grootte (berk, haagbeuk) zitten daar tussen in. In de jaren 80 van de vorige eeuw zijn in Bloemendaal veel essen aangeplant. Inmiddels blijkt dat deze soort, die van oudsher thuishoort op natte kleigronden, het hier niet goed doet. De bomen groeien of heel slecht, waardoor er telkens bomen tussenuit vallen, of redelijk tot goed en dan drukken ze met hun oppervlakkige wortels de bestrating extreem op. Daarom is nieuwe aanplant van essen in Bloemendaal minder wenselijk (op een enkele specifieke soort na).

Kosten

Het planten van een laanboom van 6 cm dik (gemeten op 1,30 meter hoogte) in verharding kost inclusief bomenzand, boombescherming en herbestrating ongeveer € 1000,- (prijspeil 2008). Het reguliere onderhoud van een boom kost daarna jaarlijks gemiddeld ongeveer € 10,- per boom per jaar gedurende de restlevensduur van de boom (bedrag is een globale schatting aan de hand van gegevens van andere gemeentes en de werkpakketten van ingenieursbureau 'Oranjewoud'). Verreweg het grootste deel van de kosten voor een laanboom worden dus bij de aanplant gemaakt.

Conclusie

Groen is belangrijk en laanbomen dragen in Bloemendaal sterk bij aan het groene beeld van de gemeente. Het in stand houden van een duurzaam laanbomenbestand vraagt om een lange termijn visie. De soortkeuze bepaalt al voor een groot deel hoe oud een laanbeplanting wordt. Het ligt alleen al vanuit kostentechnisch oogpunt voor de hand om bij het planten van bomen de optimale voorwaarden te scheppen voor de boom om heel oud te kunnen worden.

Renovatie van bomenlanen

Als een enkele laanboom in een laan dood gaat wordt deze in Bloemendaal gewoonlijk vervangen door een jonge boom van dezelfde soort. Als een hele rij bomen slecht van kwaliteit is of er moet regelmatig worden teruggekomen om laanbomen te vervangen of er waait regelmatig een boom om of een tak uit, is er iets anders aan de hand. Er moet dan worden bekeken of een laan helemaal in aanmerking komt voor vervanging. Een laan moet dan een plek krijgen in de meerjarenplanning renovatie laanbomen.

De redenen voor renovatie van een bomenlaan kunnen divers zijn: er is sprake van de verkeerde boom op de plek, de bomen groeien niet (verkeerde aanleg of verkeerde soortkeus), de bomen zijn zo oud dat ze gevaarlijk worden, de bomen moeten wijken voor nieuwbouw of een herinrichting van het wegprofiel.

Tot nu toe werd jaarlijks ad hoc door team Groenvoorziening en Reiniging een bomenlaan voorgesteld voor vervanging. Het nadeel hiervan is dat de renovatie niet kan worden afgestemd met andere projecten. Op het laatste moment is bijvoorbeeld de renovatie van de Dr. Dirk Bakkerlaan uitgesteld, omdat bleek dat de omleidingsroute van de reconstructie van de Mollaan er overheen liep. Bij de Madelievenlaan is het planten van nieuwe bomen uitgesteld in verband met de afstemming op de rioleringswerkzaamheden. Dit jaar is het vervangen van de bomen in de Schaepmanlaan uitgesteld in afwachting van de aanleg van de natuurvriendelijke oever. Door een betere afstemming kunnen kosten worden gespaard, komt naar de bevolking toe de gemeentelijke organisatie als één geheel over en kan worden voorkómen dat in een jaar extra budget moet worden aangevraagd om op het laatste moment alsnog mee te kunnen liften met een riolerings- of wegenproject.

Aanpak van oude en/of monumentale lanen

Alle laanbomen in Bloemendaal worden twee keer per jaar geschouwd. Bomen die tijdens de schouw acuut gevaarlijk blijken, worden direct weg gehaald. Daardoor ontstaan gaten in een laanbeplanting. Het weghalen van oude bomen stuit vaak op brede maatschappelijke weerstand. Dan rijst de vraag: worden jonge bomen in de gaten tussen de oude bomen geplant? Hoe lang duurt het nog voor de hele laan aan vervanging toe is? Worden de jonge bomen weer weg gehaald als de laatste boom van de laan aan vervanging toe is? In de praktijk wordt een jonge boom, ook al is deze tijdelijk als wijker tussengeplant, nooit meer weg gehaald. Het risico is dat er nooit meer een laan ontstaat. Het beeld van een laan ontstaat immers pas als bomen van dezelfde leeftijd op gelijkmatige afstanden aan twee kanten van de rijbaan zijn geplant. Een voorbeeld van een oude laan die nooit meer een laan wordt is de Tollenslaan. De monumentaaliepen (uit 1955) zijn hier geleidelijk aan ziek geworden en verdwenen. In de loop van jaren (vanaf 1965 tot nu) zijn hier lindebomen tussen geplant. Inmiddels staat er nu een bont gezelschap van oude en jonge lindebomen met nog enkele oude iepen, waarvoor inmiddels een kapvergunning is aangevraagd. Op zich is daar niets mis mee, maar het is belangrijk dat er sprake is van een keuze en niet van toeval. Een statig, monumentaal karakter van deze laan kan op deze manier niet worden bereikt. Het kappen van dikke, gezonde lindebomen stuit op weerstand van omwonenden en is daarmee niet haalbaar.

Een ieder kan zich waarschijnlijk nog het geval van de Elswoutslaan herinneren. Deze historische beukenlaan was zo oud geworden dat er meer zieke en slechte bomen stonden dan gezonde. Het vervangen van de laatste gezonde beuken door jonge aanplant heeft veel voeten in de aarde gehad en is in fasen uitgevoerd. Eerst is de helft van de laan uitgevoerd, waarbij de nieuwe bomen op een afstand van 3 meter tot elkaar zijn geplant. Na een aantal jaren is de helft van de bomen uit de eerste fase, verplant naar de tweede fase op een onderlinge plantafstand van 6 meter (de historische plantafstand). Uiteindelijk is de Elswoutslaan nu, ongeveer 20 jaar later, weer een prachtige monumentale laan waarvan de meeste mensen achteraf kunnen begrijpen dat het project op deze wijze is uitgevoerd. Dat heeft als voordeel dat de ervaring met de Elswoutslaan nu in de communicatie over toekomstige projecten als voorbeeld kan worden gebruikt. De derde fase van de Elswoutslaan, waar de beuken overgaan in lindebomen, moet nog een keer worden uitgevoerd. Deze lindes, plantjaar ongeveer 1965, gaan de laatste jaren hard in kwaliteit achteruit.

Een vergelijkbaar traject zal op korte termijn moeten worden opgepakt voor de Duinlustweg. Vooral aan het begin van de Duinlustweg zijn veel oude beuken weg gevallen en vervangen door jonge en halfwas beuken. Als niet binnenkort wordt ingegrepen, zal hier nooit meer een historisch monumentaal laanbeeld gerealiseerd kunnen worden. In de meerjarenplanning wordt voorgesteld om voor 2012 in ieder geval het gedeelte tot aan de brug helemaal te renoveren. Daarbij worden de nieuwe bomen op de helft van de uiteindelijke plantafstand gezet, zodat in een later stadium bomen van dezelfde leeftijd en groeivorm voor de volgende fase gebruikt kunnen worden.

Duinlustweg

Meerjarenplanning vervanging laanbomen

Voor het renoveren van laanbomen in Bloemendaal is een planning opgesteld waarin elke laan is opgenomen. Bij het opstellen van de planning is ervan uit gegaan dat het budget voor de vervanging van laanbomen € 50.000,- per jaar bedraagt. Dit is ongeveer genoeg voor 50 bomen, de lengte van 1 gemiddelde laan. Als een korte laan wordt gerenoveerd en/of er wordt meegelift met een wegconstructie is er binnen een jaar nog ruimte om (een deel van) een andere laan aan te pakken, zoals in 2008/2009 een gedeelte van de Dr. Dirk Bakkerlaan en de gehele Madelievenlaan zijn aangepakt. In de planning is gewerkt met tijdvakken van 5 jaar, om ruimte te laten voor verschuivingen. Immers, een laan kan minder hard of harder achteruit gaan dan vooraf was ingeschat, er kan worden ingespeeld op projecten of wegconstructies. Ook wordt het mogelijk om een laan die door een tegenvallend inspraaktraject een jaar wordt uitgesteld, te vervangen door een laan die minder gevoelig ligt.

In de meerjarenplanning is met drie kleuren gewerkt:

- rood zijn de bomen die om diverse redenen (ouderdom, hoge grondwaterstand, ziekte) gevaar voor hun omgeving gaan vormen
- geel zijn de bomen die slecht groeien en/of grotendeels dood zijn
- groen zijn de bomen die in principe nog wel een tijd mee kunnen.

Bij de lanen die rood zijn aangegeven geldt dat bomen die tijdens de bomenschouw gevaarlijk blijken, direct worden weg gehaald. Echter is aan de buitenkant van een boom in een enkel geval (een paar promille) niet te zien hoe veilig de boom nog is. In lanen met zeer oude, grote bomen loopt de gemeente daardoor in algemene zin meer risico op schade door omvallende bomen of afbrekende takken dan in lanen met kleine bomen van gemiddelde leeftijd. Een probleem bij het vervangen van lanen met grote oude bomen zal altijd blijven dat het aftakelen van een bomenlaan een geleidelijk proces is dat jaren in beslag kan nemen, maar dat op een zeker moment de knoop doorgehakt en de beslissing genomen moet worden om de resterende bomen te vervangen door jonge exemplaren.

Procedure / communicatie

Na vaststelling van de meerjarenplanning door uw college wordt de vervanging van laanbomen niet langer jaarlijks ad hoc bepaald maar ligt er een vastgestelde beleidsvisie aan ten grondslag. De planning van de komende 5 jaar kan steeds worden verwerkt in de kadernota / programmabegroting zoals dat ook met reconstructie van wegen gebeurt. Het gaat hierbij om de uitvoering van reeds door de raad vastgestelde beleidskaders.

Omdat de noodzaak van vervangen van laanbomen vooral op vaktechnische aspecten wordt bepaald (de bomen zijn slecht van kwaliteit, dood of gevaarlijk) leent het onderwerp zich niet of zeer beperkt voor interactieve beleidsvorming. Bij de meerjarenplanning laanbomen is een communicatieparagraaf opgesteld (zie de bijlagen). Voorgesteld wordt om de concept meerjarenplanning in een informele consultatieronde voor te leggen aan belangengroepen, zoals de klankbordgroep bosparken, de

milieuraad en de aanwezigen tijdens de inspraakavond over de structuurvisie. Na het verwerken van eventuele reacties wordt het definitieve stuk ter besluitvorming aan uw college voorgelegd.

Bij de uitvoering van een laanbomenproject worden de belanghebbenden altijd nogmaals zorgvuldig betrokken. De bewoners van een laan waar de bomen worden vervangen, krijgen hierover schriftelijk inspraak of worden uitgenodigd voor een inspraakavond. Deze procedure verandert niet door vaststelling van de meerjarenplanning.

Burgerparticipatie in gemeentelijke groenvoorziening

Het onderhouden van laanbomen is geen onderwerp dat zich gemakkelijk leent voor burgerparticipatie. In theorie kunnen burgers de gemeente helpen met:

- het schoonhouden van de boomspiegel (wieden of schoffelen),
- het watergeven en
- het snoeien van de boom.

In de praktijk zitten hier veel haken en ogen aan.

Wieden of schoffelen:

kan leiden tot beschadiging van de wortels of de bast. Bij een jonge boom laat de bast gemakkelijk los en wonden aan de stam(voet) zijn een invalspoort voor schimmels en bacteriën. Vaak worden door bewoners allerlei plantjes aan de voet van een boom gezet, eventueel gecombineerd met ophogen van de grond en hekjes etc. Ophogen van de grond rondom de stamvoet leidt snel tot stamrot. Plantjes in de boomspiegel zijn concurrentie voor de boom en geven een ongewenst beeld.

Watergeven:

Als een jonge boom te vaak water krijgt, kunnen de wortels te nat worden en gaan inrotten. Als een boom te vaak water krijgt, kan deze ook 'lui' worden en alleen oppervlakkige wortels vormen, waardoor de boom een jaar later, als hij geen water meer krijgt, alsnog dood gaat. Ook geven bewoners vaak water met leidingwater, dat te koud is en slecht wordt opgenomen (de gemeente gebruikt slotwater).

Snoeien

Snoeien van bomen, zeker van jonge bomen, is vakwerk dat niet door een leek kan worden uitgevoerd. Door verkeerde snoei kan een boom permanent worden beschadigd waardoor vervanging noodzakelijk is.

In overleg wordt met een enkele burger wel eens afgesproken dat onderhoud aan een boom mag worden uitgevoerd. Het gaat dan om een enkeling en om maatwerk. Soms overleggen burgers niet zoveel en voegen ze zelf van alles toe aan een boom (bijvoorbeeld Korte Kleverlaan 89).

De Gemeente Bloemendaal heeft het beleid ten aanzien van burgerparticipatie nog niet herijkt of geharmoniseerd. Tot nu toe was het zo dat burgers zelf mochten schoonmaken (zwerfvuil, schoffelen) en dat het eigenmachtig aanbrengen van beplantingen wordt toegestaan mits dit zich verhoudt met het gemeentelijk groenontwerp ter plekke. Voorts worden eigenmachtig ingerichte zogenaamde geveltuintjes (het aanbrengen van beplanting op de plaats uitgenomen bestrating tegen de gevel van een woning) veelal gedoogd. Ingevolge het besluit van uw college d.d. 17 maart j.l. (inzake beleid "landjepik") zal nader uitvoeringsbeleid worden geformuleerd ten aanzien van door bewoners eigenmachtig in gemeentegrond aangebrachte beplantingen in het algemeen en ter zake van geveltuintjes in het bijzonder. Beleid ten aanzien van burgerparticipatie in groenvoorziening is voor de Gemeente Bloemendaal dus in voorbereiding.